

Η ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΛΕΞΗΣ ΑΓΟΥΔΟΥΡΑΣ (HYPERICUM)

Στή μεσαιωνική ελληνική δημόδη γραμματεία¹ άπαντᾶ ἡ λ. γούδουρας:

Ἄπ' ὄξω μὲ μυρτιές, μὲ ροζμαρίνους
μὲ γούδουρους, μὲ βιόλες καὶ μὲ κρίνους
τό ᾗχενε τὸ κοράσο στολισμένο
κ' ἐμύριζε τὸ σπήλιο τὸ καημένο.

καὶ δηλώνει² «εἶδος θάμνου» συγκεκριμένα ἡ λ. ἀγούδουρας ἀναφέρεται στὰ ἀκόλουθα φυτά: 1) Ὑπερικὸν τὸ οὔλον (*Hypericum crispum*)³, συνών. κουντουρίτσα, καζαούνη, μαζούλι, μαζουλόχορτο, μανουδιά, σκουρδίτσα, σουμάκι, φυλλίνα, φυλλίτσα, τσέρφα. 2) Ὑπερικὸν τὸ ἐμπετρώφυλλον (*Hypericum empetrifolium*)⁴, συνών. βαλσαμίνο⁵, βάλσαμο. 3) Ὑπερικὸν τὸ τράγειον (*Hypericum hircinum* L. = *Androsaemum hircinum*)⁶, συνών. νε-

1. Ἡ Βοσκοπούλα, ἔκδ. Στ. Ἀλεξίου, Ἀθήνα 1971, στ. 161-164.

2. Ἐμμ. Κριαρᾶ, *Λεξικὸ τῆς μεσαιωνικῆς ἐλληνικῆς δημόδου γραμματείας*, τ. 4, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 359.

3. Δ. Σ. Καββάδα, *Εἰκονογραφημένον Βοτανικὸν - Φυτολογικὸν Λεξικόν*, τ. 8, Ἀθήναι χ. χ., σ. 4023. Π. Γ. Γενναδίου, *Λεξικὸν Φυτολογικόν*, τ. 2, Ἀθήναι 1959², σ. 918. Θ. Χελδράτχ - Σπ. Μηλιαράκη, *Τὰ δημόδη ὀνόματα τῶν φυτῶν προσδιοριζόμενα ἐπιστημονικῶς*, Ἐν Ἀθήναις 1925², σ. 17. Α. Πανάρετου, *Ἡ χλωρίδα τοῦ τόπου μας*, Λευκωσία 1967, σ. 41.

4. Θ. Χελδράτχ - Σπ. Μηλιαράκη, ὅ.π., σ. 17. Δ. Σ. Καββάδα, ὅ.π., τ. 8, σ. 4023. Π. Γ. Γενναδίου, ὅ.π., τ. 2, σ. 918.

5. Τὸ *Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς νέας ἐλληνικῆς τῆς τε κοινῶς ὀμιλουμένης καὶ τῶν ιδιωμάτων*, τ. 3, Ἐν Ἀθήναις 1941, σ. 432, ἐτυμολογεῖ τῆ λ. «βαλσαμίνο τό, Ζάκ. Ἐκ τοῦ οὔσ. βάλσαμο. Τὸ φυτὸν ὑπερικὸν τὸ ἐμπετρώφυλλον (*hypericum empetrifolium*) τῆς τάξεως τῶν ὑπερικωδῶν (*hypericaceae*)». Ἡ λ. δὲν προέρχεται ἀπὸ τῆ λ. βάλσαμο, ἀλλὰ παράγεται ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ *balsamino* «pomo di maraviglia, caranza; pianta dal cui frutto si estrae un balsamo lenitivo (= ἓνα βάλσαμο πράσιντικόν)» πρόκειται γιὰ τὸ φυτὸ Μομόρδικα ἢ βαλσαμίνη (*Momordica balsamina* L.), ἀγγλ. *balsam apple*, γαλλ. *pomme de merveille*. C. Battisti - G. Alessio, *Dizionario Etimologico Italiano*, τ. 1, Firenze 1975, σ. 418.

6. Θ. Χελδράτχ - Σπ. Μηλιαράκη, ὅ.π., σ. 18. Δ. Σ. Καββάδα, ὅ.π., τ. 8, σ. 4022.

ροίκτι (;). 4) Ροδόδενδρον τὸ κίτρινον¹ (Rhododendron luteum Sweet = Rh. flavum (Hoffmannsegg) G[eorge] D[on] = Azalea pontica L.)², συνών. τζιφίν', τό, (Πόντ.)³. Τὸ σχετικὸ λῆμμα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ⁴ μᾶς δίνει τοὺς ἀκόλουθους τύπους καὶ πληροφορίες γιὰ τὴ λέξη: ἀγούδουρας ὁ, Ἄμοργ. Ἰμβρ. Κρήτ. (Βιάνν. Μύρθ. κ. ἄ.) Κύθν. Κῶς Νάξ. (Δαμάρ. Φιλότ.) Πάρ. Σάμ. Σίκιν. Σίφν. Σῦρ. ἀούδουρας Νάξ. Πάρ. ἀγούγδιουρας Λέσβ. ἀγούθουρας Ἄττικ. Κύθν. Σῦρ. ἀγούλουρας Σάμ. ἀβούλουρας Σάμ. ἀγούδουρος Κρήτ. (Μονοφάτσ.) ἀγούδαρος Θήρ. Κρήτ. ἀγούδαρος Λέσβ. ἀγούδαρος Κρήτ. ἀγούδουρος Θήρ. ἀγουδοῦρος Τῆν. ἀγ'δέρος Λεῦκ. (Πάρ.) ἀγούριδας Σέριφ. ἀγούδερος Πελοπν. (Τρίκκ. Κλουττινοχ. Σουδεν.) ὄγδουρος Νάξ. (Ἀπύρανθ.) ἀγουθούρα ἦ, Θράκ. (Αἶν.) Αἷμν. - Λεξ. Βερ. 148 ἄγουθούρα - Λεξ. Βερ. 148 ἀγουβούρα Θεσσ. ἀρκουδοῦρα Θεσσ. ἀγούδουρο τό, Κρήτ. ἄγούδουρο Πελοπν. (Κυνοῦρ.) Τῆλ. Χίος ἀγούδαρο Κρήτ. ἀγούζαρο Κρήτ. ἄγούδερο Πελοπν. (Βούρβουρ.) Πληθ. ἀγούροι Κάλυμν.

Ἄγνωστου ἐτύμου. Ὁ τύπ. ἀγούροι ἐκ τοῦ ἀγου(δ)ούροι, ὁ δὲ ὄγδουρος ἐκ τοῦ πληθ. ὄγδούροι ἢ ὄγουδοῦροι.

I) Φυτὸν ποῶδες, πολυετές, φρυγανοειδές, πολύκλαδον, λεπτόκλαδον καὶ μικρόφυλλον, ὑπερικὸν τὸ οὔλον (hypericum crispum) τοῦ γένους τοῦ ὑπερικοῦ τῆς τάξεως τῶν ὑπερικωδῶν (hypericaceae). Χαρακτηρίζεται ὡς χόρτον βλαπτικὸν τῶν βοσκημάτων (αὐτὰν τὸ φάνε τὰ πρόβατα μουρμουλιάζονται), ἤτοι γδέρονται τὰ χεῖλη των Ἄμοργ.), δηλητηριῶδες καὶ θανάσιμον διὰ τὰ ζῶα, ἱαματικόν, τοῦ ὁποίου τὸ ἀφέψημα χρησιμεύει πρὸς θε-

1. I. K. Παπαϊωάννου, Μικροσυστάδες κίτρινου ροδόδενδρου, *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 24 (1949) 46-56.

2. Fr. Encke - G. Buchheim - S. Seybold, *Zander Handwörterbuch der Pflanzennamen*, Stuttgart 1980¹², σ. 514.

3. Ἄπ. Σουμελιδη, Συμβολὴ εἰς τὴν ἀναγνώρισιν καὶ βοτανικὴν κατάταξιν φυτῶν τινῶν τῆς ποντιακῆς χλωρίδος, *Ἀρχεῖον Πόντου* 32 (1980) 176. Α. Α. Παπαδόπουλου, *Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Ποντικῆς διαλέκτου* (= *ΙΛΠ*), τ. 2, Ἐν Ἀθήναις 1961, σ. 434. Ἡ ποντιακὴ τζιφίν', τό, (Rhododendron luteum) ἔτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ τουρκικὸ rîfin = ἓνα λουλούδι κίτρινο καὶ δηλητηριῶδες πού φθάνει στὸ ὕψος τῶν 3-4 μέτρων καὶ βρίσκεται σὲ θαμνώδεις περιοχὰς καὶ στὰ δάση. Κ. Καραποτόσογλου, *Δυσσετυμολόγητες ποντιακὰς λέξεις*, *Ἀρχεῖον Πόντου* 37 (1982) 252.

4. *Ἱστορικὸν Λεξικὸν*, τ. 1, Ἐν Ἀθήναις 1933, σ. 170. Τὸ φυτὸ ἀγούδουρας ἔχει προσδιοριστέι, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρω μελετητές, καὶ ἀπὸ τοὺς ἐξῆς: G. Rohlf's, *Kretische Pflanzennamen*, *Κρητικὰ Χρονικά* 7 (1953) 316. Γ. I. Λαυρεντιάδη, *Χλωριστική, φυτογεωγραφικὴ καὶ φυτοκοινωνιολογικὴ ἔρευνα τῆς χερσονήσου τῆς Κασσάνδρας*, Θεσσαλονίκη 1961, σ. 130. Π. Γρίσπου, Ἐρευνα φυτωνομικῆ τῶν Κυκλάδων νήσων, *Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν* 4 (1964) 555, 566. Γ. Χουλιάρα, *Κατάλογος λιβαδικῶν φυτῶν κατὰ οἰκογένειαν, γένος, εἶδος ὡς καὶ τὰ δημόδια αὐτῶν ὀνόματα τῶν ἀπαντωμένων ἐντὸς τῶν βοσκοτόπων Βορ. Ἑλλάδος*, Γιαννιτσά 1971, σ. 11.

ραπαίαν τοῦ ἱκτέρου, χρήσιμον διὰ τὴν κλάδωσιν τοῦ μεταξοσκώληκος. Πρὸς τούτοις χρησιμοποιεῖται ὡς ὑπόστρωμα πρὸς ξήρανσιν σύκων, σταφυλῶν κτλ. Ἔς τοὺς ἀπλωταρεές, ὁμοίως εἰς τὸ δοχεῖον, ὅπου ἀποθηκεύονται τὰ ξηρὰ σῦκα, ὡς ἐπίστρωμα τοῦ ἐν τῷ σιρῶ, ἤτοι τοῦ ἐν τῷ βόθρῳ, σίτου καὶ ὡς σάρωθρον εἰς τὰ σταφιδάλωνα. II) Ἔντομον παρασιτικὸν τῶν προβάτων Πελοπον. (Βουρβουρ.)». Σύμφωνα μετὰ τὰ στοιχεῖα ποῦ ἔχουμε τὸ παλαιότερον κείμενον ὅπου ἀπαντᾷ ἡ λέξις εἶναι ἡ *Βοσκοπούλα*, ποῦ χρονολογεῖται¹ «στὴν ἀρχὴ τῆς ὠριμῆς περιόδου τῆς κρητικῆς λογοτεχνίας καὶ πιθανώτατα στὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰώνα».

Στὴ μεσαιωνικὴ ἑλληνικὴ² γιὰ τὸ Ἑπερικὸν τὸ οὖλον (*Hypericum crispum*) χρησιμοποιοῦνται οἱ λέξεις: *προδρομόν βοτάνον*³, *περίκη*, *σκλή-*

1. *Ἡ Βοσκοπούλα*, ἐκδ. Στ. Ἀλεξίου, σ. 54.

2. Bernhard Langkavel, *Botanik der Spaeteren Griechen*, von dritten bis dreizehnten Jahrhundert, Berlin 1866, σ. 23. Ὁ Στ. Κρίνος, *Περὶ ἐπιστημονικοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν φυτῶν διὰ τῶν ὀνομάτων τοῦ λαοῦ κατὰ τόπους καὶ χρόνους καὶ τῆς ἐκ τούτου ὠφελείας εἰς τὴν ἐτυμολογίαν καὶ λεξικογραφίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*, Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ε' τόμου τοῦ *Παργασσοῦ*, Ἐν Ἀθήναις 1881, σ. 17, σημειώνει γιὰ τὴν ἀνωτέρω ἐργασία: «Ὁ κύριος Λαγκάβελ, ἀντὶ νὰ λάβῃ τὰ συνώνυμα ταῦτα ὀνόματα ἐκ τοῦ Διοσκορίδου καὶ νὰ τὰ ὑποτάξῃ αὐτὰ εἰς τὰ ἐπιστημονικῶς τεταγμένα φυτὰ αὐτοῦ, ἔλαβεν αὐτὰ ἐκ τοῦ γλωσσαρίου τοῦ Δουκαγγίου, παραπέμπων δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς πάντα γράψαντα περὶ ἑλληνικῶν φυτῶν. Τοιοῦτον εἶναι τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ».

3. Du Cange, *Glossarium ad scriptores mediae et infimae graecitatis*, Lugduni 1688, ἀνατ. Graz 1958, σ. 1236. Στὴν ἀγγλικὴ τὸ Ἑπερικὸν τὸ διάτρητον (*Hypericum perforatum*) ὀνομάζεται *St. John's wort*, γαλλ. *herbe de Saint Jean*, ἰταλ. *erba di San Giovanni*, γερμ. *Johanneskraut*: ὁ Ἀδ. Κοραῆς, *Ἀτακτα*, τ. 4₁, σ. 459, ἀναφέρει ὅτι: «Ὁνομάσθη κτητικῶς τοῦ Προδρομοῦ, διότι ἀνθεῖ περὶ τὴν κατὰ τὸν Ἰούλιον μῆνα ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου». Ὁ Robert Shostek, *Flowers and Plants, An International Lexicon with Biographical Notes*, New York 1974, σ. 229, γράφει σχεδὸν τὰ ἴδια μετὰ τὸν Κοραῆ: «The common name arose through association of the flowering period in June with observance of St. John's Day on June 24th». Ὁμοίως τὸ *Webster's Third New International Dictionary of the English Language*, Unabridged, editor in chief Ph. B. Gove, Springfield, Massachusetts, U.S.A. 1963, σ. 2002, ἀναφέρει ὅτι ἡ λ. προῆλθε ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Βαπτιστῆ, γιὰτὶ συγκεντρῶνουν τὸ φυτὸ τὴν παραμονὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννη καὶ τὸ χρησιμοποιοῦν γιὰ νὰ ἀπομακρύνουν τὰ κακὰ πνεύματα. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ὑποτιθέμενη ἰδιότητά του ἔχουν προέλθει οἱ δημώδεις ὀνομασίες του: λατίν. *fuga daemonum* (= φυγὴ τῶν δαιμόνων), γαλλ. *chasse diable*, ἰταλ. *cacciadiavoli* = ἐξορκιστής· ἀγούδουρας. C. Mentzeli, *Lexicon Plantarum Polyglotton Universale*, Berolini 1715, σ. 153. Armenag K. Bedevian, *Illustrated Polyglottic Dictionary of Plant Names*, Cairo 1936, σσ. 326-327, λῆμμα 1891. Nicola Zingarelli, *Vocabolario della lingua Italiana*, Bologna 1970¹⁰, σ. 240. VI. Georgiev κ.ά., *Bŭlgarski Etimologičen Rečnik*, τ. 1, Σόφια 1971, σ. 623, λ. *zvonika* (*Hypericum perforatum*): ἡ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ *zvon* = καμπάνα, γιὰ τὴν παράλ-

ρων¹, ντατή, ντατηρωμέ, δθόνιον, δθόνα' τὸ Ὑπερικὸν τὸ περιβλαστόφυλλον (*Hypericum perforatum*) καλεῖται: ἀνδροσαίμων², καὶ τὸ Ὑπερικὸν ἡ κόρις (*Hypericum coris*): κόρον, χορά. Ὁ Du Cange ἔχει καταχωρίσει τὶς λέξεις³: «ντατή, τὸ ὑπερικόν, in eodem Lexico MS.», καὶ «ντατηρωμέ, ὑπερικόν ἄλλον, in eod. Lexico MS.», πού ἀποδίδουν τὶς ἀραβικὲς λέξεις⁴ **دَادِي** *dādī* «goudron⁵ (= πίσσα, κῶνος, κοινῶς τὸ κατράμι. Κεδρία, κοινῶς κατράμι, καλεῖται καὶ ἡ ἐκ τοῦ κέδρου ἢ πεύκων λαμβανομένη ῥητίνη

ληγὴ σημασιολογικὴ ἐξέλιξη πρβ. ρουμανικὰ *sunătoare* = Σταφυλέα ἡ περωτὴ (*Staphylea pinnata*). 2) Ὑπερικὸν τὸ διάτρητον (*Hypericum perforatum*), ἀπὸ τὸ *sunā* = ἡχῶ, ἀντηχῶ, καθὼς καὶ τὸ μεσαιωνικὸ - νεοελληνικὸ βροντοκούδουνο = ἄγριο φυτό, τὸ ὁποῖο ὁ Ἐμμ. Κριαρᾶς, *ΑΜΕΛΓ*, τ. 4, σ. 198, σχετίζει σημασιολογικὰ μὲ τὰ λήμματα: βάλαμον 3, βάλαμος 3. Al. Cioreanescu, *Diccionario Etimológico Rumano*, Universidad de La Laguna 1958-1966, σ. 810, λῆμμα 8368. Leon Levițchi, *Dicționar Român - Englez*, București 1960, σ. 1010. Ἑλληνικῆς Σταμούλη - Σαραντῆ, Ἀπὸ τὰ φυτὰ τῆς Θράκης, *Θρακικὰ* 20 (1944) 24. *ΙΑ*, τ. 4₁, σ. 133. J. G. Frazer, *The Golden Bough, A Study in Magic and Religion*, abridged edition, London 1922, ἀνατ. 1971, σσ. 798-851.

1. Du Cange, ὁ.π., σ. 1393.

2. Du Cange, *Addenda*, σ. 17. Στὴ νεοελληνικὴ τὸ Ὑπερικὸν τὸ περιβλαστόφυλλον (*Hypericum perforatum*) ἀποκαλεῖται: *λειχνόχορτο*, *ἄγριο καλογεράκι*, *χελωνόχορταρο*, *χελωνόχορτο*, *σταρίδα*. Θ. Χελδράτχ - Σπ. Μηλιαράκη, ὁ.π., σ. 17. Δ. Σ. Καββάδα, ὁ.π., τ. 8, σ. 4026. Ἡ λ. *σταρίδα* ἀναφέρεται ἐπίσης στὰ φυτὰ: 1) Σκορτσονέρα ἡ Σκορτζονέρα ἡ κροκόφυλλος (*Scorzonera crocifolia*), συνών. *σκορτσονέρα*. 2) Ὑόσερις ἡ ἄκτινωτὴ (*Hyoseris radiata*), καὶ χρησιμοποιεῖται κυρίως στὴν Κεφαλληνία. Ἡλ. Α. Τσιτσέλη, Γλωσσάριον Κεφαλληνίας, *Νεοελληνικὰ Ἀνάλεκτα τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου Παρνασσός*, τ. 2, ἀνατ. Ἀθῆναι 1973, σ. 358. Θ. Χελδράτχ - Σπ. Μηλιαράκη, ὁ.π., σ. 69 καὶ 67. Πρέπει νὰ διερευνηθεῖ προσεκτικὰ μήπως ἡ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀλβανικὸ *shitarë* = 1) Δατούρα ἡ στραμώνιος (*Datura stramonium*), κοινῶς *τάτλας*, *τάτουλα*, *πορδόχορτο*. 2) Ἀρτεμισία τὸ ἀψίνθιον (*Artemisia absinthium*), κοινῶς *ἀγριαπιθιά* (Ἡπ.), *πέλινο* (Θεσσ.), *πισιδιά* (Κρήτη), *μελιτίνη* (Κεφ.). 3) Βέρατρον τὸ βοσνιακόν (*Veratrum bosniacum*). 4) Ἀχιλλεῖος ἡ πταρμικὴ (*Achillea ptarmica*). 5) Κικούτα ἡ τοξικὴ (*Cicuta virrosa*). 6) Σολανόν τὸ μέλαν (*Solanum nigrum*), καὶ τὴν κατ'ἀλήξην *-ίδα*, πρβ. *πικραλίδα* (*Cichorium intybus*), *μουνταρίδα* (*Hypochaeris radiata*). S. E. Mann, *An Historical Albanian and English Dictionary* (1496-1938), London 1948, σ. 498.

3. Du Cange, ὁ.π., σ. 1008.

4. R. Dozy, *Supplément aux dictionnaires Arabes*, τ. 1, Leyde 1881, ἀνατ. 1968, σ. 419β. A. K. Bedevian, ὁ.π., σ. 326, λῆμμα 1891. *Chihabi's Dictionary of Agricultural and Allied Terminology*, English - Arabic with An Arabic - English Glossary, edited by Ahmad Sh. Al-Khatib, Beirut χ.χ., σ. 360 καὶ 843. Immanuel Löw, *Aramäische Pflanzennamen*, Leipzig 1881, σ. 264.

5. Ἀντ. Ἡπίτη, *Μέγα Γαλλοελληνικὸν Λεξικόν*, τ. 1, Ἀθῆναι 1977, σ. 1046. Ἡ γαλλικὴ λ. *goudron* προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ *qatran* = κατράμι, ἴσως διὰ μέσου τοῦ ἰταλικοῦ *catrame*. O. Bloch - W. von Wartburg, *Dictionnaire étymologique de la langue française*, Paris 1968, σ. 300.

ἐξ ἧς κατασκευάζεται ἡ μελαίνη πίσσα), ou selon d'autres goudron épuré. — Millepertuis, hypericum (= ὑπερικό, σπαθόχορτο)», καὶ **دادي رومي** *dādi rūmī* = Ὑπερικόν τὸ διάτρητον (*Hypericum perforatum*). Γιὰ τὴν παράλληλη σημασιολογικὴ ἐξέλιξη πρβ. τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ *χαμαίπιτυς* = Ὑπερικόν τὸ οὖλον (*Hypericum crispum*) γιὰ τὸ ὁποῖο ἀναφέρει ὁ Διοσκουρίδης¹: «ὑπερικόν· οἱ δὲ ἀνδρόσαιμον, οἱ δὲ κόριον, οἱ δὲ χαμαίπιτυν διὰ τὴν περιὸ τὸ σπέρμα ὁσμὴν εὐκίναται ῥητίνη πιτυνίνη».

Στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ ὡς συνώνυμα γιὰ τὸ Ὑπερικόν τὸ οὖλον (*Hypericum crispum*) ἔχουμε τὰ οὐσιαστικά²: *androsaemon* 1, *chamaepitys* 2, *corion*, *corissum*, *harundinalis*, *inferialis*, *meum* 3, *ruta agrestis* 2, *ruta aquatica*, *sanguinalis* 4, *triscalamus*· γιὰ τὸ Ὑπερικόν τὸ ἐμπετρόφυλλον (*Hypericum empetrifolium*) τὶς λέξεις: *caros* 1, *corion* 2, *myrice* 3· γιὰ τὸ Ὑπερικόν τὸ περιβλαστόφυλλον (*Hypericum perforatum*): *ascyron* 1, *dionysias*, καὶ γιὰ τὸ Ὑπερικόν τὸ διάτρητον (*Hypericum perforatum*) χρησιμοποιοῦνται οἱ λέξεις: *ascyron* 2, *ascyroides*. Ὁ Διοσκουρίδης (III 154 RV) παρέχει τὰ ἐξῆς συνώνυμα: «πήγανον ἄγριον· οἱ δὲ ὑπερικόν οἱ δὲ ἀνδρόσαιμον, οἱ δὲ κόριον, οἱ δὲ χαμαίπιτυν, Ῥωμαῖοι ἰνφεριάλις, οἱ δὲ σαγγουινάλις, οἱ δὲ ἀρουνδινάλεμ, οἱ δὲ ῥοῦταμ ἀγρόστεμ, οἱ δὲ ῥοῦτα ἀκουάτικα, οἱ δὲ μίνουμ, Ἄφροι χουρμασεμμακέδ»³. Ἄν καὶ διαθέτομε ἀρκετὰ μεγάλο ἀριθμὸ συνωνύμων γιὰ τὸ Ὑπερικὸ τόσο στὴ μεσαιωνικὴ ὅσο καὶ στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ λέξις ἀγούδουρας δὲ φαίνεται νὰ προέρχεται ἀπὸ καμιά ἀπὸ αὐτὲς τὶς λέξεις.

Ὁ Μ. Κ. Στεφανίδης⁴ ἔκανε ἀρχικὰ τὴν ἀκόλουθη σύντομη παρατήρηση: «Τὸ φυτὸν ἀγούδουρας (πιθ. παρὰ τὸ ἀρκουδούρα⁵, ὡς ἄλλως ὀνομάζεται τὸ αὐτὸν φυτὸν (*hypericum crispum*), ἔχον σπέρμα ῥητίνης ὄζον (Διοσκ. Γ' 161), ὅθεν βεβαίως ὀνομάσθη ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων *χαμαίπιτυς*, ὑπὸ τοῦ

1. Πεδανίου Διοσκουρίδου Ἀναζαρβέως, *Περὶ ὕλης ἰατρικῆς*, ἔκδ. Max Wellmann, τ. 2, Βερολίνο 1958, βιβλ. III. 154. Jacques André, *Lexique des termes de Botanique en Latin*, Paris 1956, σ. 85. *LSJ*⁶, σ. 1975.

2. J. André, ὁ.π., σ. 166 καὶ 31.

3. Ἡ λ. *χουρμασεμμακέδ* σχετίζεται μὲ τὸ ἀραβικὸ **حرمال** *harmal* = Πήγανον ἢ ἄρμαλα (*Peganum harmala*), καὶ τὸ ἀραμαϊκὸ *hml(')s mqd'*· δὲ δίνονται τὰ φωνηεντικὰ σημεῖα γιὰ τὴν ἀραμαϊκὴ φράση. Emm. Löw, ὁ.π., σ. 411. Hans Wehr, *A Dictionary of Modern Written Arabic*, edited by J. Milton Cowan, Wiesbaden 1971, σ. 172β. Ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ *harmal* (*Peganum harmala*) προέρχεται τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ *ἄρμαλα* (Διοσκ. III. 46).

4. Μιχαὴλ Κ. Στεφανίδης, Δημώδη φυσιολογικά, *Λογογραφία* 9 (1926) 442.

5. Ὁ Δ. Δημάδης, *Ζιζάνια τῶν Θεσσαλικῶν ἀγρῶν*, Ἀθήναι 1923, σ. 14, ἀναφέρει: «*Hypericum crispum* L. κ. ἀρκουδούρα, ἀγουβούρα, σκουδρίτσα, φοκάλα».

λαοῦ δὲ σήμερον σουμάκι¹ (ἄνομα δημῶδες τῆς πίτυος)», καὶ ἐπανῆλθε ἀργότερα στὸ θέμα μὲ περισσότερα στοιχεῖα. Ὁ Κ. Ἀμαντος² βιβλιοκρίνοντας τὸν πρῶτο τόμο τοῦ *ΙΛ*, τοῦ ὁποῖου ὑπῆρξε καὶ ὁ ἴδιος διευθυντής, ἀναφέρει: «Τὸ ἀγούδουρας θεωρεῖται ἀγνώστου ἐτύμου». Ἀλλοτε ὑπέθεσα ὅτι ἡ χιακὴ παραλλαγὴ γούδουρο ἐνδέχεται νὰ προῆλθεν ἀπὸ ἀμάρτυρον παλαιότερον βούροδον, διότι λέγεται καὶ βούερο ἐν Χίῳ (βλ. *Χιακὰ Χρονικά* 6,22) Τὸ ἀνωτέρω σημείωμά μου παρέπεσε πιθανῶς». Ὁ Μ. Κ. Στεφανίδης³ διορθώνοντας διάφορα φυσιογνωστικὰ ἄρθρα τοῦ *ΙΛ*, τῶν ὁποίων ἦταν ὁ συντάκτης γράφει: «Ἐπίσης, ἐπὶ τινῶν ἄλλων φυσικῶν ἄρθρων παρατηροῦμεν τὰ ἐξῆς: Τὸ ἔτυμον τοῦ ἀγούδουρας (ὑπερικὸν τὸ οὖλον) εἶναι ἀρκουδοῦρα (ὅπως καλεῖται ὁ ἀγούδουρας ἐν Θεσσαλίᾳ): ἀρκουδοῦρας, πιθ. διὰ τὸ οὖλον τοῦ φυτοῦ, ὁμοίου πρὸς τὴν βραχύπυκνον οὐράν τῆς ἄρκτου. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὁ αὐτὸς ὄρος: ἀρκτοῦρος δηλοῖ εἶδος τοῦ φυτικοῦ γένους τῆς κονύζης (*inula*), καλούμενον κοινῶς: ψυλλήθρα, ψυλλήθρα δ' ἀποκαλεῖται καὶ ὁ ἀγούδουρας (ὡς ἐλκῶν καὶ συσσωρεύων ἐπάνω του τοὺς ψύλλους)».

1. Ἡ δημῶδης ὀνομασία σουμάκι ἀναφέρεται στὰ φυτὰ: 1) Ροῦς ὁ βυρσοδεψικὸς (*Rhus coriaria*). 2) Λονίκερα ἢ κερματοφόλλος (*Lonicera nummularifolia*). 3) Ὑπερικὸν τὸ οὖλον (*Hypericum crispum*). Ἡ λ. προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκικὸ *sumak* = Ροῦς ὁ βυρσοδεψικὸς (*Rhus coriaria*), ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ *summāq*, καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὸ συριακὸ *summāq* = κόκκινος. I. Χλωροῦ, *Λεξικὸν Τουρκοελληνικόν*, τ. 1, Κωνσταντινουπόλις 1899, σ. 1034α. J. W. Redhouse, *A Turkish and English Lexicon*, Constantinople 1890, ἀνατ. 1974, σ. 1195α. Ὁ Μ. Κ. Στεφανίδης, *Δημῶδη φυσιογνωστικὰ, Λαογραφία* 10 (1929) 20, ἐτυμολόγησε τὸ δημῶδες βέντζα καὶ σβέντζα = Κότινος ὁ κογγύριος (*Cotinus coggygria*) = Ροῦς ὁ κότινος (*Rhus cotinus*), ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸ *Venetian sumack* (ὄθεν βεβαίως τὸ ἀνωτέρω ὄνομα βέντζα), καὶ *ΙΛ*, τ. 3, σ. 516. Ὁ I. Ν. Καλλέρης, Ἀνάλεκτα λεξικογραφικὰ, *Λεξικογραφικὸν Δελτίον* 8 (1956) 46, συσχέτισε τὴ λέξιν μὲ τὸ βενετικὸ *venchio*, *venco* = ἀδενδρύλλιον, εἶδος ἰτέας, ἐκ τῶν κλάδων τοῦ ὁποῖου, καλουμένων ὠσαύτως *venci*, κατασκευάζονται κάλαθοι, κάνιστρα, πλεκτὰ δίχτυα, κλωβία καὶ τὰ ὅμοια, ποὺ παράγεται ἀπὸ τὸ λατινικὸ *vinculum* = δεσμός, δεσμά. W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1972³, σ. 780, λῆμμα 9341. Ὁ A. Delatte, *Anecdota Atheniensia et Alia*, τ. 2, Liège-Paris 1939, σ. 394, ἐκδίδει τὸ: *Λεξικὸν τῶν βοτάνων συλλεχθὲν παρὰ τοῦ ἐν ἰατροῖς λογιωτάτου Νικολάου τοῦ Ἱερόπαιδος τοῦ Ἀγραφιῶτου κατὰ διαλέκτους τέσσαρας ἐλληνικὴν, ἰταλικὴν, ἀραβικὴν καὶ κοινὴν*, ὅπου διαβάζουμε: «ἐλληνικὸν ἄγνος, φράγγικον βίτζε, κοινὸν λιγαρέα» γὰρ τὴν παράλληλη σημασιολογικὴ ἐξέλιξιν πρὸς τὸ ἀγγλ. *withy* = λεπτὴ βέργα ἀπὸ ἰτιά, ποὺ σχετίζεται μὲ τὸ ἀρχαῖο ἑλλην. *ἰτέα*, ἀβεστικὸ *vaēiti* = λιγαριά, καθὼς καὶ τὶς ὀνομασίαι: ἀγγλ. *wig* (= περούκα) *tree*, γαλλ. *arbre à perruque* (*Cotinus coggygria*). Ernest Klein, *A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language*, Amsterdam 1971, σ. 830. Ἡ λέξιν δὲ σχετίζεται μὲ τὸ τουρκικὸ **Σ** *vedzdz*, ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ *wadzdz* = Ἄχορος ὁ κάλαμος (*Acorus calamus*). J. W. Redhouse, ὁ.π., σ. 2127β. R. Dozy, ὁ.π., τ. 2, σ. 187β.

2. Κ. Ἀμαντου, *Ἑλληνικά* 7 (1934) 162.

3. Μ. Κ. Στεφανίδης, *Ὀρολογικὰ δημῶδη*, Φυλλάδιον Β, Ἀθήναι 1944, σ. 39.

‘Ο Ν. Π. Ἀνδριώτης¹ ἀσχολήθηκε με τὸ ἔτυμο τῆς λέξης καὶ γράφει: «Τὸ Ἰστορικὸ Λεξικὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, πού ἐξετάζει τὴ λέξη αὐτὴ σ’ ὅλη τὴν τυπολογικὴ ποικιλία της καὶ με ὅλες τὶς σημασίες της, τὴ χαρακτηρίζει «ἀγνώστου ἐτύμου», χωρὶς νὰ δεχτῆ τὴν ἐρμηνεία τοῦ Μιχ. Στεφανίδη ἀπὸ τὸν τύπο ἀρχουδούρα, με τὸν ὁποῖο ὀνομάζεται τὸ ἴδιο φυτὸ στὴ Θεσσαλία. Ἡ λέξη μπορεῖ νὰ σχετιστῆ με τὸ ἀρχαῖο ἐπίθετο βουδόρος καὶ βουδόρος (= αὐτὸς πού γδέρνει τὰ βόδια), ἐπειδὴ πρόκειται γιὰ φυτὸ πού, ὅταν τὸ φᾶνε τὰ ζῶα, ὄχι μόνο γδέρνονται τὰ χεῖλια τους, ἀλλὰ καὶ μποροῦν νὰ ψοφήσουν. Ὁ Π. Γεννάδιος στὸ *Λεξικὸν Φυτολογικόν*, σελ. 988, λέει γι’ αὐτὸ τὰ ἐξῆς: «Αἱ συνέπειαι τῆς βρώσεως ἰδίως οὔλου ὑπερικοῦ εἶναι δυσάρεστοι κατὰ βαθμὸν ἀνάλογον πρὸς τὸ ποσὸν τοῦ τραγομένου ὑπὸ τοῦ κτήνους τοιοῦτου χόρτου...». Ἀπὸ τὴν περιγραφὴ τῶν βλαβερῶν ἰδιοτήτων τοῦ φυτοῦ πού μᾶς κάνει ὁ παραπάνω εἰδικὸς φυτολόγος εἶναι, νομίζω, ὀλοφάνερο ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς του ἀπὸ τὸ λαὸ ὡς βου-δόρον τοῦ ταιριάζει με τὸ παραπάνω καὶ ὅτι σημασιολογικὰ ἢ ἔτυμολογία τοῦ σημερινοῦ του ὀνόματος ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο αὐτὸ ἐπίθετο στηρίζεται πολὺ καλά. Ἡ φωνητικὴ του ἐξέλιξη ἀπὸ τὸ βου-δόρος στὸ ἀγού-δουρας καὶ ἀγούγδιουρας εἶναι γιὰ τοὺς γλωσσολόγους νοητὴ, γιὰτὶ καὶ τὸ προθετικὸ α εἶναι πολὺ συχνὸ στὴ νέα Ἑλληνικὴ, καὶ ἡ τροπὴ τοῦ β σὲ γ εἶναι γνωστὴ (πρβ. τὸ ἀγούθαλμα ἀπὸ τὸ βούφθαλμος) καὶ ὁ μεταπλασμὸς τῆς κατάληξης -ος σὲ -ας συνηθέστατος (πρβ. ἔμπορας, μάγερας κτλ.)».

‘Ο Ι. Κ. Παπαϊωάννου², ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα στοιχεῖα πού περιέλαβε στὸ μελέτημά του, ἀναφέρθηκε καὶ στὴν ἔτυμολογία τῆς λέξης παραθέτοντας τὴν ἄποψη τοῦ Ν. Π. Ἀνδριώτη με τὴν παρατήρηση ὅτι: «Ἡ μετατροπὴ τῆς ἀρχικῆς ὀνομασίας βουδόρος ἢ βουδόρος εἰς τὰς σημερινὰς ἀγού-δουρας, γούδουρας, γουδούρι, ἀγούγδιουρας κλ. εἶναι νοητὴ. Κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς τρόπον ἐκ τοῦ βούμαστος (εἶδος σταφυλῆς), λέξεως, ἣτις ἐφθασε τοῦλάχιστον μέχρι τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων προῆλθεν ἢ σημερινὴ λέξις γούμαστος ἢ ἀγούμαστος. Κατὰ τὴν γνώμην ὁμοῦ τοῦ μακαρίτου πατρὸς τοῦ συγγραφέως Κωνσταντίνου Παπαϊωάννου, φιλόλογου, γνώμην, ἦν

1. Ν. Π. Ἀνδριώτη, Ἐτυμολογίαις Λεσβιακῶν λέξεων, *Λεσβιακὸν Ἡμερολόγιον* (1950) 117-120 [= Ἀντιχάρισμα στὸν καθηγητὴ Νικόλαο Π. Ἀνδριώτη, Θεσσαλονικὴ 1976, σ. 120]. Ὁ Ν. Π. Ἀνδριώτης, Ἐτυμολογικὸ Λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς, τρίτη ἐκδοσις με διορθώσεις καὶ προσθήκας τοῦ συγγραφέα, Θεσσαλονικὴ 1983, σ. 5, ἀναφέρει τὴν ἄποψή του με ἓνα «ἴσως». Στὸ Γλωσσάριον Λέσβιον, *Νεοελληνικὰ Ἀνάλεκτα Παρνασσοῦ*, τ. 1, 1872, ἀνατ. Ἀθῆναι 1973, σ. 386, ὑπ. 4, διαβάζουμε: «Ἀγούγδιουρας. Ἄλλοῦ τὸ φυτὸν τοῦτο ἀπλῶς γούδουρας ὀνομάζεται. Ἴσως ἐλέγετο εἰς τὴν ἀρχαίαν γλώσσαν ὁ βουδόρος ἐκ τοῦ ἐπιθέτου βουδόρος». Ἡ ὑποσημείωσις ἀνήκει στὸν Μ. Deffner.

2. Ι. Κ. Παπαϊωάννου, δ.π., *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 24 (1949) 54-56.

ὁ συγγραφεὺς μᾶλλον ἀσπάζεται, τὸ πρῶτον συνθετικὸν τῆς σημερινῆς ὀνομασίας ἀγούγδιουρας τοῦ ροδοδένδρου τῆς Λέσβου πιθανώτερον προῆλθεν ἐκ τοῦ αἰγοδόρος καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ βουδόρος, καθ' ὅσον ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὁ θάμνος οὗτος εἶναι περισσότερον βλαπτικὸς εἰς τὰς αἴγας, ἀφοῦ ἄλλως τε τούτου ἕνεκα καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν (ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ Ποντικῇ) ὀνομάσθη αἰγόλεθρον. Κατὰ τὸν ἀείμνηστον πατέρα τοῦ συγγραφέως πιθανώτατα ἀρχικῶς συνυπῆρχον ἀμφότεραι αἱ λέξεις βουδόρος καὶ (αἰ)γοδόρος, ἐξ ὧν προῆλθον τὰ βουδόρι καὶ (αἰ)γοδόρι. Τὸ βουδόρι κατ' ἀφομοίωσιν ἐλέχθη βουδούρι, κατ' ἐπίδρασιν δὲ τοῦ βουδούρι ἐλέχθη ἀντὶ γοδόρι γουδούρι, ἀφοῦ ἐλέγοντο ἀμφότερα (βουδούρι καὶ γουδόρι). Ἐνεκα ἐπίσης τῆς συνυπάρξεως ἀμφοτέρων ἐγένετο ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ β καὶ γ καὶ ἐκ τοῦ γουδούρι ἐγένετο βουδούρι. Ἡ μόνη δυσκολία τῆς ἀναγωγῆς τοῦ ἀγούγδιουρα εἰς τὸ αἰγοδόρος εἶναι ὅτι ἡ λέξις αὕτη φέρεται μὲν παρ' Ὀππιανῶ (Ἀλιευτικά, 5, 356) ὑπὸ τὸν τύπον αἰγόδωρος ἄπαξ, ἀλλὰ μὲ σημασίαν διάφορον, ἥτοι ὁ ἐκ δορᾶς αἰγὸς κατεσκευασμένος. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ ὑπῆρχεν ὁ τύπος αἰγοδόρος, ὡς δεικνύει ἡ παρουσία τοῦ συνωνύμου αἰγόλεθρον, ἀλλὰ νὰ μὴ παρεδόθη γραπτῶς).

Ἡ ἔτυμολόγησις τῆς λέξης ἀπὸ τοῦ αἰγοδόρος¹ = of goatskin, παρουσιάζει προβλήματα γιὰ νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἢ λ. αἰγοδόρος ἀπαντᾷ μόνο μιὰ φορὰ στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ καὶ ἴσως νὰ μὴ ξαναχρησιμοποιήθηκε. Τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ αἶξ > αἰγίδιον βρίσκεται² στὴ νεοελληνικὴ ὡς γίδι καὶ μεγεθυντικὸ ὡς γίδα, καὶ στὸ ἰδιῶμα τῆς Καρπάθου³ διασώζεται ἢ λ. αἰδέα = «τὸ δῆμα τῆς αἰγός», ἀπὸ τοῦ ἀμάρτυρο *αἰγιδέα ἢ⁴. Ἡ ἴδια ἢ λέξις αἶξ ἀπαντᾷ στὴ μεσαιωνικὴ ἑλληνικὴ καὶ στὰ νεοελληνικὰ ἰδιώματα⁵ ὡς αἶγα = κατσίκια, καὶ ἔχει σχηματίσει τὰ ἀκόλουθα σύνθετα⁶: αἰγοβοσκός ὁ, Κρήτ., αἰγοβυζάστακας ὁ, Κρήτ., = αἰγοβυζάστρα ἢ, Κρήτ., «τὸ πτηνὸν αἰγοθήλης ὁ Εὐρωπαϊκὸς (caprimulgus Europaeus)», αἰγοκέφαλο τό, Κρήτ., = αἰγοβυζάστρα, αἰγιόκοπρον τό, Κυπρ., γόμαλλο τό, Ζάκ., αἰγόμαδρα ἢ, Κρήτ., αἰγομάδρι τό, Κρήτ., αἰγοπρόβατα τά, πολλαχ. αἰγότριχα ἢ, Νάξ.

1. *LSJ*⁹, σ. 35. *Thesaurus Linguae Graecae*, τ. 1, Παρίσι 1831, σ. 907: «Αἰγοδόρος, ὁ, ἢ (δορός). Oppian. H. 5, 355. Ἐντὶ δὲ θῶν Αἰγοδόρων, Utribus e pelli-bus caprinis. Ind. Scap. Ox.».

2. Ν. Π. Ἀνδριώτη, *ΕΛ*, σ. 66. Ἐμμ. Κριαρᾶ, *ΑΜΕΔΓ*, τ. 4, σ. 288.

3. Μ. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρου, *Λεξικὸν τῆς Καρπαθιακῆς διαλέκτου*, Ἀθήναι 1972, σ. 15. Γιὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ γ μεταξὺ φωνηέντων στὰ ἰδιώματα τῆς Καρπάθου βλ. Κων. Μηναῖ, *Τὰ ἰδιώματα τῆς Καρπάθου*, Ἀθήνα 1970, σ. 51.

4. Ν. Andriotis, *Lexikon der Archaismen in neugriechischen Dialekten*, Wien 1974, σ. 73, λῆμμα 155.

5. Ἐμμ. Κριαρᾶ, *ΑΜΕΔΓ*, τ. 1, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 120. *ΙΑ*, τ. 1, σ. 314.

6. *ΙΑ*, τ. 1, σ. 314.

(Καλόξ.). Ἐὰν ἐξαιρέσει κανεὶς τὴ λ. αἰγοβοσκός, πού προέρχεται ἀπὸ τὸ μεταγενέστερο οὐσιαστικὸ¹ αἰγοβοσκός, ὅλα τὰ ἄλλα σύνθετα εἶναι νεώτεροι σχηματισμοὶ καὶ εἶναι σὲ περιορισμένη χρῆση, αὐτὸ τὸ γεγονός καθιστᾷ τὴν παραγωγή τῆς λέξεως ἀπὸ τὸ αἰγόδορος ἀβάσιμη, καὶ ὄχι λόγοι σημασιολογικοί, πρβ. τουρκ.² *keci* (= κατσίκια) *mayasil otu* = Ἵπερικὸν τὸ τράγειον (*Hypericum hircinum*), τουρκ.³ *koyun* (= πρόβατο) *kirap* (= ἐξολοθρεύων) = Ἵπερικὸν τὸ ἀνδρόσαιμον (*Hypericum androsaemum*).

Ὁ D. J. Georgacas⁴ μελέτησε τὶς λέξεις *αἰγίτιον, *αἰγίτσα καὶ ἐτυμολόγησε τὴ λ. κατσίκια ἀπὸ τὸ αἰγικὸν 'κατσίκια' (πληθ. αἰγικά) > *αἰγικάκιον > γικάκιον καὶ μὲ τσιτακισμό (affrication) *γικάτσιον > *γικατσιὸν καὶ «further shortened κατσικόν». Στὴν ἀλβανικὴ ἀπαντοῦν οἱ λέξεις⁵: *kacek*, *kacik*, *kaciq*, *kaciqe* = κατσικάκι, ρίφι, *kes*, *kedh*, *keth*, *kedhi* = κατσικάκι, στὴν τουρκικὴ ἢ λ. *keci*⁶ = κατσίκι, γιὰ τὶς σημιτικὰς γλῶσσας ἔχουμε τὰ ἀκόλουθα δεδομένα⁷: ἀραβ. كيد *džadi*, ἑβραϊκ. קיד *gedi*, φοιν. *gd'*, ἀραμαϊκά גדי *gadyā*, συριακά ܩܕܝܐ *gadyā* = κατσικάκι, ἀπὸ τὶς γερμανικὰς γλῶσσας ἔχουμε τὶς ἐξῆς λέξεις⁸: ἀγγλ. *kid* = κατσικάκι, πού σχετίζεται μὲ τὸ ἀρχαῖο νορβηγ. *kith*, ἀρχ. σουηδ. *kidh*, ἀρχ. ὕψ. γερμ. *kizzi* = κατσικάκι, μεσ. ἰρλανδ. *cit* = πρόβατο. Ὅλες οἱ λέξεις εἶναι ὀνοματοποιημέναι καὶ προέρχονται ἀπὸ τὴν κραυγὴ τῶν βοσκῶν πρὸς τὶς κατσίκαι καὶ τὰ πρόβατα γιὰ νὰ ἐπιστρέψουν στὸ μαντρί τους. Ὁ J. Pokorny⁹ σημειώνει χαρακτηριστικά: «Vielmehr sind die genannten Worte direkt aus dem Lock-(oder Scheuch-) Ruf, der als *kitz*, *gitz*, *hitz*, *hetz* usw. aus den verschiedensten Sprachen und Dialekten bezeugt ist, entwickelt».

Ὁ M. K. Στεφανίδης¹⁰ ἔλαβε ὑπόψιν τοῦ τὴν ἀποψη τοῦ I. K. Παπαϊωάννου καὶ διατύπωσε τὰ ἀκόλουθα σχόλια: «Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τ' ἀνωτέρω,

1. *LSJ*⁹, σ. 35. *Thesaurus Linguae Graecae*, τ. 1, σ. 907.

2. New Redhouse, *Turkish - English Dictionary*, Istanbul 1979, σσ. 629-630.

3. New Redhouse, σ. 677. J. W. Redhouse, ὁ.π., σ. 1501β.

4. D. J. Georgacas, *A Graeco-Slavic Controversial Problem Reexamined: The -ισ - Suffixes*, Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τ. 47, Ἀθῆναι 1982, σ. 148.

5. S. E. Mann, ὁ.π., σ. 172 καὶ 190.

6. New Redhouse, σ. 629. I. Χλωροῦ, ὁ.π., τ. 2, σ. 1373β.

7. M. J. MashKour, *A Comparative Dictionary of Arabic, Persian and the Semitic Languages*, τ. 1, Tehran 1978, σ. 133α.

8. *Webster's Third*, σ. 1241. E. Klein, ὁ.π., σ. 401.

9. Julius Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, τ. 1, Bern 1959, σ. 410.

10. M. K. Στεφανίδης, Γλωσσικὰ φαινόμενα: Α) Νέος γλωσσικός νόμος, Β) Ἀγούδουρας καὶ βουδῶρος, *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 27 (1952) 188-192.

παρατηροῦμεν: α) Ἡ λέξις ἀγούδουρας δηλοῖ φυτόν, τὸ ὑπερικόν. β) Τὸ φυτόν τοῦτο εἶναι βλαπτικόν ὄχι μόνον εἰς τοὺς βοῦς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ αἰγοπρόβατα (καὶ εἰς ταῦτα περισσότερον) καὶ εἰς ἄλλα πιθανῶς ζῶα. Τούναντιον ἡ ἀρχαία λέξις βουδόρος: α) Φέρεται σημαίνουσα τὸν (ἐργάτην) ἐκδορέα, καὶ μάλιστα τὸν ἐκδορέα βοῶν. β) Σπερούμεθα ἀποδείξωμεν, ὅτι ἡ ἀρχαία λέξις βουδόρος ἀνεφέρετο αἴφνης καὶ εἰς φυτόν. Ἀπεναντίας οὔτε τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ ὑπερικόν φυτόν ῥοδόδενδρον (*rhododendron luteum*), ἡ ἄζαλέα, τῶν αὐτῶν καὶ μάλιστα ἰσχυροτέρων δηλητηριαζομένων ἰδιοτήτων, καλούμενον δὲ σήμερον ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀκριβῶς ὅπως καὶ τὸ ὑπερικόν ἀγούδουρας, δὲν ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων βουδόρος... Μετὰ τὸν ὡς ἀνωτέρω ἀποκλεισμόν τῆς ἔτυμολογίας τοῦ ἀγούδουρα παρὰ τὸ βουδόρος, εὐκόλως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἐμὴ ἔτυμολογία τῆς λέξεως παρὰ τὸ ἀρκοῦδουρας, ὡς ἐξῆς: α) Ἡ λέξις ἀρκοῦδουρας εἶναι γνωστὸν δημῶδες ὄνομα τοῦ ἰδίου φυτοῦ. β) Τὸ αὐτό, ἢ ὅμοιον φυτόν ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀρκοῦρος¹ (= ἀρκοῦδουρας) καὶ ἄρκιον (Διοσκ. IV. 105). γ) Τὸ ἀρκο- εἶναι σύνθετος συνθετικὸν φυτολογικῶν ὄρων, ὡς τὸ πλεῖστον δὲ τὰ ἀρκόφυτα λέγονται καὶ ἀρκοῦδῶφυτα. δ) Εἶναι κανονικὴ ἢ φθογγολογικὴ ἐξέλιξις τοῦ ἀρκοῦδουρας παρὰ τὸ ἀγούδουρας, ὡς ἐξῆς: ἀρκοῦδουρας > ἀρκοῦδουρας > ἀρκοῦδουρας > ἀγούδουρας. Εἶναι δὲ ἡ τοῦ ρ ἐκπτώσις συνήθης, καὶ μάλιστα ἐν Λέσβῳ, ὡς γράμματα - γάμματα, πρόβατα - πόβατα, γρηὰ - γηὰ, ἄγριος - ἄγιος, κτλ. Οὕτω δέ, καὶ τὸ δημῶδες ἀγιοῦροδον δὲν εἶναι, ὡς ἔτυμολογεῖται παρὰ τὸ ἄγιος, ἀγιοῦροδον, ἀλλὰ τὸ ἀρχαῖον ἀγριοῦροδον, καθὼς καὶ τὸ δημῶδες ἀγιοκλήμα εἶναι, οὐχί, ὡς κοινῶς πιστεύεται, τὸ αἰγιοκλήμα, ἀλλὰ τὸ ἀρχαῖον ἀγριοκλήμα».

Στὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ἢ λ. βουδόρος σημαίνει²: 1) flaying oxen (= ὁ ἐκδέρων, ἐκεῖνος πρὸ γδέρνει τὰ βόδια). α) for flaying (= γιὰ γδάρσιμο)

1. Γιὰ τὸ φυτὸ ἀρκοῦρος ὁ Διοσκουρίδης (IV. 105) ἀναφέρει: «ἄρκιον, οἱ δὲ ἀρκοῦρον. φλόμφη καὶ αἴτη ἔχει τὰ φύλλα εὐκρίτα, δασύτερα δὲ καὶ στρογγυλότερα, εἴζαν ἀπαλήν, λευκὴν, γλυκεῖαν· κωνὸν δὲ μακρὸν, μαλακόν, καρπὸν κυμίνῳ μικρῷ ὅμοιον». Ἡ λέξις ἀναφέρεται στὸ φυτὸ Κελσία (*Celsia*). J. André, ὁ.π., σσ. 38-39. Ὁ A. Carnoy, *Dictionnaire étymologique des noms Grecs de plantes*, Louvain 1959, σ. 35, γράφει: «arction (ἄρκιον, Diosc. 4.105 = ἄρκοῦρον, Hes.) “plante d’ours” [ἄρκτος] ou “queue d’ours” [οὐρά]. Il peut s’agir simplement de “plantes pour ours”, parce qu’elles croissent en des lieux sauvages, mais arcturon fait plutôt penser à une métaphore basée sur les feuilles allongées et laineuses de certaines aunées grecques».

2. *LSJ*⁹, σ. 324 καὶ *Suppl.*, σ. 32. Δ. Δημητράκου, *Μέγα Λεξικὸν ὅλης τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης*, τ. 2, Ἄθηνα 1954, σ. 1461. *Thesaurus Linguae Graecae*, τ. 2, σ. 349: «Βουδόρος, ὁ, ἡ, Boves excorians». Ἀνθ. Γαζῆ - Κ. Γκαρποῦ - Χρ. Ματακίδη, *Λεξικὸν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης*, τ. 1, Ἐν Βιέννῃ 1835, σ. 373: «ὄποιος ἐκδέρει (γδέρνει), βρασνίζει τὰ βόδια».

μαχαίρι· «βουδόρφ· μοχλῶ ᾧ βόες δέρουσι»¹. 2) β. νόμω, «of those who deserve flaying», και δὲ διασώζεται σὲ κανένα ἀπὸ τὰ νεοελληνικά ἰδιώματα. Ἡ παραγωγή τῆς λέξης ἀγούδουρας ἀπὸ τὸ βουδόρφ ἀμφισβητεῖται και ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ν. Π. Ἀνδριώτη, γιατί πρόκειται γιὰ λέξεις οἱ ὁποῖες δὲ σχετίζονται μεταξὺ τους. Ἡ ἔτυμολογία τῆς λέξης ἀπὸ τὸ ἀρκούδουρας εἶναι ἀπίθανη, γιατί ἡ φωνητικὴ ἐξέλιξη πὺ παρουσιάζει ὁ Μ. Κ. Στεφανίδης εἶναι ἀδύνατο νὰ ἔχει συμβεῖ· ἐὰν μελετήσουμε τὰ λήμματα τοῦ *ΙΙ* ἀρκουδίζω, ἀρκουδοπούρναρο, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνουν ἀρκετοὺς ἰδιωματικούς τύπους, θὰ διαπιστώσουμε ὅτι δὲν ὑπάρχει τύπος μὲ τέτοια φωνητικὴ διαφοροποίηση πὺ δέχεται ὁ Μ. Κ. Στεφανίδης γιὰ τὴ λ. ἀγούδουρας.

Τὸ ὑπερικὸ εἶναι γνωστὸ γιὰ τὶς δηλητηριώδεις ἰδιότητες του²: «Ἐφῶ γεμίσ' ἡ γούβα, τότε παίρν' ἀγδούρ' και τὴ σκεπάζον' βάζον κ' εἶνα δυὸ ξύλα σὰ σταυρὸ γιὰ νὰ σταθοῦν αὐτοὶ οἱ ἀγδούρ'. Αὐτὸς ἀγούδουρος εἶναι ἕνα ψιλὸ ψιλὸ χόρτο μὲ κόκκινα³ λουλουδάκια. Ἐχ' σπιρτάδα και γιὰ αὐτὸ δὲν περνάει τὸ σκουλήκ', ψουφάει. Ἐχ' ἕνα γάλα κὶ ἂν πάη στοῦ μάρ', μπορεῖ νὰ στραβουθῆ ἄνθρωπος· και στὰ πόδια σ'κὰν φουσκάλες. Τὸ τρῶν' τὰ ζῶα, ἅμα ἔχ' ὄμοιους γάλα, μπορεῖ νὰ στραβουθῆ ἡ αἶγα», και χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴν παρασκευὴ τοῦ σπαθόλαδου⁴. «Τοῦτο εἶναι ἐλαιούχο χρῆσμα πὺ παρασκευάζεται μὲ τὶς καρποφόρες κορυφές τοῦ φυτοῦ τὶς ὁποῖες σὲ ἀναλογία δυὸ μέρη φυτοῦ τοποθετοῦν σὲ πέντε μέρη ληλόλαδου, μέσα σὲ μπουκάλι πὺ πωματίζον καλὰ και ἀκολούθως ἀφήνουν ἐκτεθειμένο ἐπὶ 40 μέρες «στὸν ἥλιο και στ' ἀπόϊ». Ἀκολούθως τὸ περνοῦν ἀπὸ τρυπητὸ ἡ του-

1. Ἡσυχίου τοῦ Ἀλεξανδρέως Λεξικόν, ἐκδ. Μ. Schmidt, 1867, ἀναστ. ἐκδ. 1975, σ. 312. Ὁ Kurt Latte, *Hesychii Alexandrini Lexicon*, τ. 1, Hauniae 1953, σ. 337, ἐκδίδει: «βουδόρφ· νόμω, ᾧ βοῦς δέρουσι· οἱ δὲ ἀσκῶ».

2. Γ. Μέγα, Σκοποὶ και μέθοδοι διὰ τὴν ἔρευναν τῆς λαϊκῆς οἰκοδομίας, *Λαογραφία* 20 (1962) 300-301.

3. Ὁ Ἐμμ. Σ. Ἀνασης, *Τὰ φαρμακευτικὰ βότανα τῆς Ἑλλάδος*, τ. 1, Ἀθήνα 1976³, σ. 256, ἀναφέρει γιὰ τὸ Ὑπερικὸν τὸ διάτρητον (*Hypericum perforatum*): «Περιέχει δύο κίτρινα συστατικά. Τὸ ἕνα κίτρινο διαλυτὸ στὸ νερὸ πὺ βρίσκεται στὰ πέταλα τοῦ ἄνθους και τὸ ἄλλο κόκκινο μὲ φύση ρητινώδη, διαλυτὸ στὸ οἰνόπνευμα και στὸ λάδι, πὺ ὑπάρχει μέσα στὰ στίγματα και τὸν καρπὸ. Χρησιμοποιοῦνται και τὰ δύο αὐτὰ χρώματα στὴν Εὐρώπη γιὰ βαφὴ τῶν μαλλίνων και μεταξωτῶν κλωστῶν, ἀλλὰ και γιὰ βαφὴ τῶν ξηρῶν φύλλων τοῦ καπνοῦ στὸ μπασκί». Ἀπὸ τὸ κόκκινο χρῶμα πὺ περιέχει ὀνομάστηκε στὴν ἰσπανικὴ *herba (hierba) rossa* = κόκκινο χόρτο. C. Mentzeli, ὅ.π., σ. 153. Ὁ G. Boerio, *Dizionario del dialetto Veneziano*, Venezia 1856², σ. 328, λ. *imperico*, ἀναφέρει: «Infondendola nell' olio d'uliva, questo diviene rosso (= κόκκινο). Nella Svezia si tinge in tal modo di rosso la birra».

4. Ι. Ε. Χαβάκη, *Φυτὰ και Βοτάνια τῆς Κρήτης*, Ἀθήνα χ.χ., σ. 63. Εὐαγγ. Κ. Φραγκάκη, *Συμβολὴ εἰς τὴν δημόδη ὁρολογίαν τῶν φυτῶν*, Ἀθήνα 1969, σσ. 22-23. Ἐμμ. Σ. Ἀνάση, ὅ.π., σσ. 256-257.

λουπάνι καὶ τὸ λάδι ποῦ περνᾷ λέγεται σπαθόλαδο ἢ βάρσαμο». Τὸ φυτὸ ἔχει ὀνομασθεῖ σπαθόχορτο¹ («διὰ τὴν ἰαματικὴν ἰδιότητα»), πρβ. τουρκ.² *kılıç* (= ξίφος, σπαθί) *otlu* (= σπαθόχορτο), τουρκ.³ *yara* (= πληγὴ) *otlu* (*Hypericum quadrangulum*), ἀγγλ.⁴ *tutsan*, γαλλ.⁵ *toute saine*, καθὼς καὶ τῆ λ. βάρσαμο ποῦ σημαίνει⁶: «1) Τὸ ἀρχαῖον ὀποβάλσαμον ἦτοί ὁ ὀπὸς τοῦ Ἀραβικοῦ θάμνου ἀμυρίδος τοῦ ὀποβαλσάμου (*amyris opobalsamum*), πανάκεια κατὰ τραυμάτων καὶ κωλικῶν. β) Πᾶν φάρμακον παχύρρευστον (ἐκ τῶν βαλσάμων ἢ ἡμιρρευστων ρητινῶν τῆς χημείας). 2) Πᾶν φυτὸν δίδον ὀπὸν ἢ ἀπόσταγμα ἀντικαθιστῶν τὸ φάρμακον ὀποβάλσαμον».

1. Σκαρλάτου Δ. Βυζαντίου, *Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἐλληνικῆς διαλέκτου, μεθερμηνευμένης εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐλληνικὸν καὶ τὸ γαλλικόν*, Ἀθήνησι 1857², σ. 330.

2. New Redhouse, σ. 651. I. Χλωροῦ, ὁ.π., τ. 2, σ. 1306α.

3. J. W. Redhouse, ὁ.π., σ. 2183β: «The square stalked St. John's wort, *hypericum quadrangulum*». A. K. Bedevian, ὁ.π., σσ. 326-327, λῆμμα 1891. W. Radloff, *Versuch eines Wörterbuches der Türk - Dialekte*, τ. 3, St. Petersburg 1905, ἀνατ. Mouton 1960, σ. 104.

4. *The Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles*, Oxford 1967³, σ. 2271. *Webster's Third*, σ. 270.

5. M. Bescherelle, *Dictionnaire National ou Dictionnaire de la langue française*, τ. 2, Paris 1865, σ. 1507. *Harrap's New Standard French - English Dictionary*, ἐκδ. J. E. Mansion, R. L. Ledésert, M. Ledésert, τ. 2, London 1972, σ. Τ: 38.

6. *IA*, τ. 3, σ. 433. Ἡ λ. βάλσαμον σχετίστηκε ἀρχικὰ μὲ τὸ ἐβραϊκὸν **בַּשָּׂמ** *bās'ām*, ποῦ συνδέεται μὲ τὸ ἐπίσης ἐβραϊκὸν *bōs'em*, ἀραμ. *busmā*, συριακ. *besmā*, ἄσυρ. *bašāmu*, ἀραβ. **بشام** *bashām* = «the tree of the balsam of Mekke». Paul de Lagarde, *Gesammelte Abhandlungen*, Leipzig 1866, σ. 17. H. Lewy, *Die semitischen Fremdwörter im Griechischen*, Berlin 1895, ἀνατ. 1970, σ. 41 καὶ 92. E. W. Lane, *An Arabic - English Lexicon*, τ. 1, London 1863, ἀνατ. 1955, σ. 209γ. «mentioned by Forskal in his *Flora Aegypti Arab.* p. cx. as growing in the middle mountainous region of El-Yemen, and described by him in p. 79 of the same work; in both places as being called in Arabic **ابو شام** [*abū shām*], which is a mistake for **بشام** [*bashām*]». Ἡ Émilie Masson, *Recherches sur les plus anciens emprunts sémitiques en Grec*, Paris 1967, σσ. 77-78, ἀμφισβήτησε τὴν προέλευση τῆς λέξης ἀπὸ τὴν ἐβραϊκὴ λόγῳ τῆς ἀπουσίας τοῦ συμφώνου λ στὰ ἐβραϊκά. Ὑπάρχουν συγχρόνως καὶ σηματολογικὲς δυσκολίες, γιὰτὶ στίς σημιτικὲς γλώσσες ἡ λ. *bs'm* προσδιορίζει ἓνα ἄρωμα. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἡ λ. *bes'em*, *bō'sem* ἀναφέρεται μάλλον σὲ ἓνα ἀρωματικὸ φυτὸ, ἴσως στὸ βάλσαμο. Οἱ R. Blachère, M. Chouemi, C. Denizeau, *Dictionnaire Arabe - Français - Anglais*, τ. 2, Paris 1967-70, σ. 797, ἔτυμολογοῦν τῆ λ. βάλσαμον ἀπὸ τὸ ἀραβικὸν **بشام** *balsām* καὶ **بلسان** *balasān* = «the balsam tree; or the species that produces the balsam of Mekke; i.e., the amyris opobalsamum; its unguent (= ἀλοιφή, μύρο) [*opobalsamum*] is more potent than its berry [*carpobalsamum*], and its berry is more so than its wood [*xylobalsamum*]». E. W. Lane, ὁ.π., τ. 1, σ. 248γ. H. Wehr, ὁ.π., σ. 72αβ. David Cohen, *Dictionnaire des racines sémitiques ou attestées dans les langues sémitiques*, Mouton 1976, σ. 88β. M. J. MashKour, ὁ.π., τ. 1, σ. 70β.

Ἡ λ. βάλσαμο(ν)¹ (*Hypericum perforatum*, *Hyp. empetrifolium*) ἴσως νὰ βρῖσκεται στὴν ἀλβανικὴ ὡς *baç*, *balç*², *balshëm*³, *basani (lule)*⁴ (*Hypericum perforatum*). Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ λ. ὑπερικὸν βρῖσκεται στὴν ἀραβικὴ ὡς **ادوفا ريقون** *awfāriqūn*⁵, **حبوفا ريقون** *hiwfāriqūn*⁶, ἰταλ⁷. *ipèrico*, *ipèricon*, ἀγγλ.⁸ *hypericon*, γαλλ⁹. *hypericum*, ἀρμεν¹⁰. **հրաբերիկ** *hiberig*.

Ἡ λ. ἀγούδουρας προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκικὸ¹¹ *ağı düğü* [*ağu düğü*] = 1) δηλητηριώδης τροφή. 2) ἕνα κίτρινο φυτὸ ποὺ χρησιμοποιοεῖται σὰν φάρμακο γιὰ τὸν πόνο τῆς κοιλιᾶς, καὶ τὴν κατάληξη *-ouca*¹², δηλαδὴ *|ag-*

1. Ἡ λ. βάλσαμο, βάρσαμο (*Hypericum perforatum*) ἀπαντᾷ στὴν Ἡπειρο, καθὼς καὶ στὸ Βόρ. Ἡπειρο. Π. Γρίσπου, Δασικὴ Λαογραφία, Ἡπειρωτικὴ Ἑστία, τεύχος 189-190 (1968) 125, καὶ Ν. Χώτζη, Δημῶδη ὀνόματα φυτῶν ἐκ Βορείου Ἡπείρου, Ἡπειρωτικὴ Ἑστία, τεύχος 237-38 (1972) 297.

2. S. E. Mann, ὁ.π., σ. 16 καὶ 18. Ν. Χ. Γκίνη, Λεξικὸ Ἀλβανοελληνικὸ, Τίρανα 1971, σ. 43.

3. S. E. Mann, ὁ.π., σ. 18. *Fjalor i gjuhës së sotme Shqipe*, Tiranë 1980, σ. 87· συνώνυμα στὴν ἀλβανικὴ εἶναι καὶ τὰ ἐξῆς: *lule gjaku*, *makth*, *bar presje*(?). S. E. Mann, ὁ.π., σ. 260 καὶ 401. *Fjalor*, ὁ.π., σ. 1021.

4. Eqrem Çabej, *Studime etimologjike në fushë të Shqipës*, τ. 2, Tiranë 1976, σ. 174 καὶ 470. Ὁ Çabej ἀναφέρει ὅτι ἡ ἀλβανικὴ λ. *balshëm* δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκικὸ *balsam*, ὅπως νόμιζε ὁ G. Meyer, *Etymologisches Wörterbuch der albanischen Sprache*, Strassburg 1891, σσ. 24-25, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ λατινικὸ *balsamum*, ὅπως τὸ δείχνει κυρίως ὁ χαρακτήρας τοῦ δασέος *sh*, ποὺ ἐξελίχθηκε ὕστερα σὲ προστριβόμενο στὴ λ. *balçëm* = *balshëm*.

5. G. W. Freytag, *Lexicon Arabico - Latinum*, τ. 1-4, Halis Saxonum 1830-1837, τ. 1, σ. 70α.

6. *Chihabi's Dictionary*, ὁ.π., σ. 359 καὶ 892γ.

7. Battisti - Alessio, ὁ.π., τ. 3, σ. 2094. Zingarelli, ὁ.π., σ. 905.

8. *Webster's Third*, σ. 1113. *The Shorter Oxford English Dictionary*, σ. 943.

9. M. Bescherelle, ὁ.π., τ. 1, σ. 181.

10. A. S. Garibjan, *Russko - Armjanskij Slovar'*, Everan 1977, σ. 358, λ. *zve-roboj* (*Hypericum*).

11. *Türkiye' de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, τ. 1, Ankara 1963, σ. 89. *Derleme Sözlüğü*, τ. 12, Ek-I [= Συμπλήρωμα], Ankara 1982, σ. 4407. Γιὰ τὴν ἐτυμολογία τῆς λ. *agı* = δηλητήριον, βλ. E. V. Sevortian, *Etimologičeskij Slovar' Tjur-skikh jazыkov*, τ. 1, Moskva 1974, σ. 86-87. G. Clauson, *An Etymological Dictionary of Pre - Thirteenth Century Turkish*, Oxford 1972, σ. 78.

12. Κωνστ. Μηνᾶ, Ἡ μορφολογία τῆς μεγεθύνσεως στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, Ἰωάννινα 1978, σσ. 135-137, πρβ.: ἀγκάθι - ἀγκαθούρα Κυδων., κάρδαμο - καρδαμούρα, καρυδιά - καρυδιούρα. Μ. Φιλήντα, *Γραμματικὴ τῆς Ρωμαϊκῆς γλώσσας*, τ. 2, Ἀθήνα 1910, σσ. 468-469 καὶ 492, παραγρ. 1461: «-ουρος, -ουρα. (Τὰ μεγαλωτικὰ τοῦ -ούρι), λ.χ. ἄγγουρος - ἀγγούρα, κίβουρος - κιβούρα, λάθουρος - λαθούρα, μάσουρος - μασούρα, ψάθουρος - ψαθούρα».

hidugh-ura / > (ἄ)γουνδούρα¹, με ἀποσιώπηση τοῦ γ μεταξύ δύο φωνηέντων², πρβ. ἰταλ. *fragola* > φρά(γ)ουλα, *τρώγω* > τρώω, *ρολόγι* > ρολόι, καὶ τῇ σύμπτωση τῶν δύο ου + ου = ου, ἢ καὶ τὸ πιθανότερο, με ἀνομοιωτικὴ πτώση τῆς δεύτερης συλλαβῆς -γου-. Ἀπὸ τὸν τύπο ἀγουνδούρα³ σχηματίσθηκε τὸ ἀγούδουρας με τὴ μεγεθυντικὴ κατάληξη -ουρας, πρβ. τὸ φυτωνύμιο ἀγλέουρας (*Euphorbia biglandulosa*). Ὁ Ι. Κ. Παπαϊωάννου⁴ μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὸ Ροδόδενδρον τὸ ξανθὸν (*Rhododendron luteum*) ὀνομάζεται «σάρα - γούδα (= κίτρινον δηλητήριο) κατὰ Μπασκιάδη καὶ ἀβούλ - ὄτοῦ (= φαρμακερὸν χόρτον) κατὰ πληροφορίες τοῦ συγγραφέως» ἢ δημώδης ὀνομασία ἀγούδουρας⁵ προέρχεται ἀπὸ τὶς δηλητηριώδεις ἰδιότητες τοῦ φυτοῦ.

Νίκαια

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΡΑΠΟΤΟΣΟΓΛΟΥ

1. Θ. Χελδράιχ - Σπ. Μηλιαράκη: ὁ.π., σ. 17: «*Hypericum empetrifolium*: γουθούρα, φούδουρα (Sibth.) (Κρήτη Ἀποστ.). *Hypericum crispum*: ἀγουθούρα (Λημν. Sibth.), ἀζούδουρα (Σπάρτη. Πλαγ. Γ.)».

2. Χρ. Γ. Παντελίδη, *Φωνητικὴ τῶν νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας*, Ἐν Ἀθήναις 1929, σσ. 31-32.

3. Κωνστ. Μηνᾶ, ὁ.π., σσ. 162-163: «Ἀπὸ θηλυκὰ σὲ -ούρα ἢ ἀπὸ οὐδέτερα σὲ -ούρι προῆλθαν τὰ μεγεθυντικὰ σὲ -ουρας, με παλαιότερο παράδειγμα τῆ λ. *κουτσοουρας* τοῦ Γεωργιᾶ ὡς μεγεθυντ. τοῦ *κουτσοούρα* ἢ *κουτσοούρι*».

4. Ι. Κ. Παπαϊωάννου, ὁ.π., *Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 24 (1949) 54.

5. Ὁ Βασ. Φάβης, *Μετάθεσις καὶ ἀντιμετάθεσις φθόγγων, Λεξικογραφικὸν Δελτίον* 1 (1939) 120, ἀναφέρει: «ἀγουνδούρα (ἢ, Σικίνω) ἀντὶ ἀγουρούδα, δ ἐκ τοῦ ἀγουρίδα = ἄωρος σταφυλῆ ἢ ἄλλος καρπός, κατ' ἀντιμετάθεσιν τῶν συμφ. ρ καὶ δ». Ὁ τύπος ἀγουνδούρα ποὺ παραθέτει ὁ Β. Φάβης δὲ σχετίζεται με τὴ λ. ἀγούδουρας, ἀλλὰ πρόκειται γὰρ ἰδιωματικὸν τύπον τῆς λέξης ἀγουρίδα, καὶ βρίσκεται καταχωρημένος στὸ *ΙΑ*, τ. 1, σ. 177.